יתרו[1]

א. אויף „וירד ה' על הר סיני"[1] איז רש"י מפרש: יכול ירד עליו ממש ת"ל[2] כי מן השמים דברתי עמכם מלמד כו' (כדלקמן סעיף ג').

אין פשטות לערנט מען, אז רש"י קומט פאַרענטפערן די סתירה פון די פסוקים: דאָ שטייט „וירד ה' על הר סיני", וואָס בפשטות מיינט עס „ירד עליו ממש", און שפעטער שטייט „כי מן השמים דברתי עמכם". און אויף דעם ענטפערט רש"י „מלמד כו'".

מען קען אָבער ניט לערנען אז דאָס איז כוונת רש"י דאָ — ווייל:

(א) צוליב וואָס דאַרף רש"י מקדים זיין די ווערטער „יכול ירד עליו ממש" — ער האָט געדאַרפט גלייך אַנהויבן מיט דער קשיא[3] „וכתוב אחד אומר כי מן השמים גו'" (וכיו"ב)?

(ב) ועיקר: די סתירה צווישן די צוויי פסוקים ווערט ערשט ביים ווייטערדיקן פסוק „כי מן השמים גו'" — פאַרוואָס שטעלט זיך רש"י אויף דער סתירה שוין אין אונזער פסוק[4]?

[ובפרט אז אויפן פסוק „כי מן השמים גו'" שטעלט זיך טאָקע רש"י אויף דער סתירה — „וכתוב אחד אומר וירד ה' על ה"ס", כדלקמן סעיף ד'].

מוז מען זאָגען, אז רש"י קומט דאָ ניט צו פאַרענטפערן די סתירה פון די צוויי פסוקים, נאָר אז אין דעם פסוק דאָ (נאָך איידער מ'ווייס פון דעם וויטערדיקן פסוק „כי מן השמים גו'") איז פאַראַן א ספק („יכול") צי „ירד עליו ממש" צי ניט: און ויבאַלד אז פון דאָנעט קען מען ניט מכריע זיין אָט דעם ספק, ברענגט דעריבער רש"י א ראי' פון א ווייטער־דיקן פסוק — „ת"ל כי מן השמים דברתי עמכם".

דאַרף מען פאַרשטיין: פון וואָנען נעמט זיך דאָ דער מקום לספק צי „ירד עליו ממש".

ב. דער ביאור אין דעם: אין א פריערדיקן פסוק[5] שטייט „והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש" — אז דער בארג האָט (נאָר) געוויכערט, אָבער ניט אז דער בארג (און וואָס געפינט זיך אויף אים) האָט געברענט — ולכאורה: אויב דער „אש" — „ירד עליו ממש", האָט דאָך דער הר געדאַרפט ברענען[6] [ובפרט די געוויקסן כו' וואָס געפינען זיך אויף אים — ווי עס שטייט

---

1) פרשתנו יט, כ.

2) פרשתנו כ, יט.

3) וכפרש"י בענין זה עצמו — בכתוב השני (הובא לקמן בפנים).

4) במשכיל לדוד (וראה גם רע"ב) כתב, דבפירושו „מלמד שהרכין כו' מתרץ רש"י מש"נ „אל ראש ההר" (עי"ש) — אבל מזה שרש"י לא העתיק תיבות אלו („אל ראש ההר") בהדבור המתחיל (ואפילו לא רמזן ב„וגו'"), מוכח, שבפירושו בא לפרש רק התיבות „וירד ה' על הר סיני".

5) יט, יח. ועד"ז לקמן כ, טו: ואת הלפידים גו' ואת ההר (רק) עשן גו'. ולהעיר ממשפטים כד, יז: כאש אוכלת בראש ההר. ואכ"מ.

6) וכמו בסנה שנאמר (שמות ג, ב) „הסנה בוער באש".

ואף שגם בהר סיני נאמר (ואתחנן ד, יא (הובא בפרש"י פרשתנו יט, שם ד"ה הכבשן). שם ה, כ) „וההר בוער באש גו'" — מ"מ, מכיון שנאמר כאן שההר רק „עשן", מסתבר, ד„בוער" (בנדו"ד) אין פירושו שנראית אש, כ"א שהוא חם ביותר, עשן

בפירוש אין פסוק[7] אז אויפן הר סיני איז געווען א סנה, ובפשטות איז דאס ניט געווען דער איינציקער סנה[8] אדער צמח אויפן הר סיני[9]?

מען קען זאגן אז דאס וואס דער בארג האט ניט געברענט נאר ערויבערט איז געווען א נס, אבער צוליב וואס מאכען ספעציעל דעם נס?

ובפרט אז שוין פריער באם סנה בהר סיני — שטייט אז ער האט געברענט. דערפאר איז גלאטער צו לערנען אז אזוי איז עס געווען ע"פ טבע: וויבאלד דער אש ה' איז ניט „ירד עליו ממש", נאר ער איז געבליבן העכער פונעם בארג, דעריבער האט דער הר ניט געברענט און נאר „עשן כולו" מצד דעם אש וואס איז געווען (בלויז) נאענט צו אים[10] [ווי דער טבע פון אש, אז ווען עס איז גענוג נאענט צו א זאך גייט ארויס פון דער זאך אן „עשן"].

און דערפאר זאגט רש"י גלייך דא „'כול ירד עליו ממש" — פון די פסוקים דא[11] ווערט א מקום לספק צי „ירד עליו ממש".

עפ"ז דארף מען אבער פארשטיין לאידך גיסא: פארוואס איז עס בלויז א ספק און רש"י דארף אנקומען צו דער ראי' פון דעם ווייטערדיקן פסוק „כי מן השמים גו'" אז לא „ירד עליו ממש" — בעת מען ווייס דאס שוין פון דעם פריערדיקן פסוק „והר סיני עשן כולו", כנ"ל?

ג. ווייטער איז רש"י ממשיך: מלמד שהרכין שמים העליונים ותחתונים והציען על גבי ההר כמצע על המטה וירד כסא הכבוד עליהם.

דער מקור פון דעם פירוש איז אין מכילתא•[11]. אבער, ווי געוויסט שוין פיל

(וכיר"ב), וכמש"נ (אסתר א, יב) „וחמתו בערה". וראה רש"י בשלח טו, ח: כועס .. עלה עשן .. שריפה.

ושאני בסיפור דסנה דנאמר (שמות שם) שתמה ש„הסנה איננו אוכל".

7) שמות שם, א־ב.

8) ראה רמב"ן דברים א, ו.

9) ראה שמות שם: וינהג את הצאן גו' (כדי לרעות — ראה רש"י שם). ונאמר (תשא לד, ג) „אל ירעו אל מול ההר ההוא". ולהעיר מפרש"י שמות (שם, ב): ולא אילן אחר כו'.

ולהוסיף: את"ל שאין שם אילנות ועשבים רק הר של אבנים — הרי ע"פ טבע גם עשן אינו שייך•. [ואף שזה שהעשן הי' „עד לב השמים" (ראה פרש"י פרשתנו שבהערה 6) זהו לכאורה ענין ניסי — הרי אין הכרח ע"ד הפשט•• להגדיל הנס ולומר שגם עצם התהוות העשן הי' שלא ע"פ טבע. ולהעיר מרד"ה וכל העם תש"ד]. וראה לקמן ע' 279 (ס"ז).

ומ"ש באוה"ח עה"פ והי"ס עשן: ששלט האש בגופו של הר ונשרפו אבניו כו' — הרי פי' עשן — שנשרפו, אינו ע"ד הפשט.

•) באלשיך כאן הקשה: „בהר סיני אין בו אילנות ועצים כי מדבר הוא ואיך יהי' עשן כולו מפני האש" (וראה גם אוה"ת פרשתנו ע' תתכט. רד"ה והי"ס עשן תרכ"ח, תרס"ב, תש"א, תש"ח. ועוד) — אבל ע"ד הפשט אינה קושיא כבפנים. ואולי כוונת האלשיך היא, שהר סיני הוא ברובו של אבנים ואין שייך לומר כ"כ „והר סיני עשן כולו" (אבל בד"ה והי"ס תרס"ב: שלא היו בה אילנות ועצים כלל).

ומחוורתא לומר שמדרשות חלוקות הן וכבשמ"ר ספ"ב דלחד מ"ד הסנה הוא הפחות בכל הצומח (וכהלשון „אפילו סנה") ולחד מ"ד הסנה עושה קוצין ועושה ורדין. ואכ"מ.

••) משא"כ ע"ד הדרוש והסוד — ראה במקומות שנסמנו בשוה"ג הקודם.

---

10) מצד הפסק השמים — כדלקמן בפרש"י כאן „שהרכין שמים כו'".

11) ולא כתב רש"י פירושו לפנ"ז עה"פ „וה"ס עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש" (שהוא המטיל הספק), כ"א עה"פ וירד גו' שהוא עיקר הסיפור בזה — כבכמה מקומות עד"ז שמחכה עד שידעו כל הפרטים (אולי ימצא בהם תירוץ).

•11) עה"פ.

מאַל, איז רש״י מעתיק אין זיין פירוש נאָר די מדרשי חז״ל וואָס זיינען ע״ד הפשט און נוגע צו פשוטו של מקרא: און בפרט אין אונזער פאַל, וואָס רש״י צייכנט ניט אָן (ווי ער טוט אין מערע־רע[12] ערטער) אַ מקור צו זיין פירוש — איז מוכח, אַז דעם פי׳ מיט אַלע זיינע פרטים, נעמט ער אַרויס (ניט פון מכילתא, נאָר) פון פשוטו ש״מ[13].

דאָרף מען פאַרשטיין: צוליב מסביר זיין ווי אַזוי ביידע זאַכן [(א) וירד ה׳ על ה״ס, (ב) מן השמים דברתי עמכם] קענען זיין צוזאַמען, איז לכאורה געניג צו זאָגן בקיצור „מלמד שהרכין שמים על גבי ההר וירד עליהם״[14],

וואו נעמט רש״י אין פשוטו של מקרא, אַז (א) „הרכין שמים העליונים ותחתונים״, (ב) ניט נאָר „הרכין כו״ נאָר אויך „והצינעו כו״. (ג) אין דעם גופא — „כמצע על המטה״. (ד) „וירד (ניט „ה״ — כלשון הפסוק — נאָר) כסא הכבוד עליהם״[15]?

ד. נוסף צו די דיוקים אין דעם פירוש רש״י על אתר — דאָרף מען אויך פאַרשטיין ווי שטימט דער פירוש רש״י דאָ מיט זיין פירוש אויף דעם צווייטן פסוק „כי מן השמים דברתי עמכם״, וואו ער איז מפרש[16]: „וכתוב אחד אומר וירד ה׳ על הר סיני בא הכתוב[17] השלישי והכריע ביניהם מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה כבודו בשמים ואשו וגבורתו על הארץ. ד״א הרכין שמים ושמי השמים והציען על ההר וכן הוא אומר[18] ויט שמים וירד״.

איז תמוה: אין אונזער פסוק ברענגט רש״י נאָר דעם פי׳ „הרכין שמים כו״, און אויפן פסוק „כי מן השמים גו״ זאָגט רש״י (א) נאָך אַ פירוש, און (ב) דער איינציגער פירוש דאָ „הרכין שמים כו״ קומט דאָרט אַלס צווייטער פירוש (ד.ה. ער איז ניט דער פירוש העיקרי לויט פשוטו של מקרא)?

אויך דאָרף מען פאַרשטיין: בשלמא וואָס דאָרטן איז רש״י משמיט (אין דעם צווייטן פי׳) די פרטים „כמצע על המטה״ און „וירד כסא הכבוד עליהם״ (וואָס ער זאָגט דאָ) — קען מען זאָגן, אַז ער פאַרלאָזט זיך אויף זיין פריערדיקן פירוש (און ברענגט נאָר דעם כללות הפירוש):

מ׳דאַרף אָבער פאַרשטיין די שינויים דאָרט און די הוספות[19]:

---

12) הכוונה להציון שבתוך פרש״י, משא״כ הציונים שבפרש״י שבחצע״ג — שהם הוספה מאוחרת, ואינם בכת״י ודפוסי רש״י הראשונים.

13) וכדמוכח גם מזה שיש כו״כ שינויים בין לשון רש״י ולשון המכילתא. ואכ״מ.

14) ראה תיב״ע לעיל פסוק יח: דארכין לי׳ שמיא.

15) ובמכילתא לפנינו: וירד הכבוד (ותיבת „כסא״ — ליתא).

16) ממכילתא עה״פ. וראה תו״כ ברייתא דיג מדות בסופה. מדרש תהלים מזמור יח.

17) ואתחנן ד, לו.

18) ש״ב כב, י. תהלים יח, י.

19) ואף שגם במכילתא יש שינויים בין ב׳ הדרשות על ב׳ הכתובים — הרי

[נוסף על העיקר שרש״י מעתיק רק מדרשי חז״ל שהם ע״ד הפשט, ובפרט שכאן לא ציין רש״י המקור (וכנ״ל בפנים) — הרי]

במכילתא אפשר לומר שהם ב׳ דרשות של ב׳ תנאים [ולהעיר שהדרשה עה״פ וירד נאמרה סתם, ועה״פ כי מן השמים הוא דעת רע״ק (ור׳ ישמעאל•

•) וצ״ע, שהרי בתו״כ דלעיל הערה 16 — שהתחלת הברייתא היא ר׳ ישמעאל אומר — הובא הפירוש „מלמד שהרכין הקב״ה כו״ סתם. והלשון שם הוא ע״ד לשון (רע״ק שב)במכילתא עה״פ כי מן

(א) דאָ זאָגט ער „שמים העליונים ותחתונים" און דאָרטן — „שמים ושמי השמים"[20]?

(ב) דאָרטן איז ער מוסיף אָ ראי' פון פסוק — „וכה"א ויט שמים וירד" — דלכאורה: אויב דער פירוש פאָדערט אָ ראי' פון אָ פסוק, האָט דאָך רש"י געדאָרפט ברענגען די ראי' דעם ערשטן מאָל ווען ער ברענגט דעם פירוש?

(ג) וויבאָלד אָז ער ברענגט אַראָפּ דאָרט נאָר דעם כללות הפירוש אָן אָלע פרטים, כנ"ל, צוליב וואָס ברענגט ער אַראָפּ דעם פרט „והציען על ההר"[21]? ובפרט אָז אין דעם פסוק וואָס ער ברענגט לראי' שטייט נאָר „ויט שמים" — וואָס מיינט „הרכין"[22] — און ניט דעם פרט פון „והציען כו'".

ה. דער ביאור בכל זה:

די חילוקים צווישן די צוויי פירושי רש"י זיינען מצד דעם חילוק כללי צווישן די פסוקים דאָ און אין דער פרשה „אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם":

דער המשך פון די פסוקים דאָ ברענגט אַרויס ווי דער אויבערשטער האָט אַראָפּגענידערט אויפן הר סיני אין אָן אופן גלוי לעין כל, ביז אָז דער הר אַליין האָט באַקומען אָ קדושה און דער־פאַר — „השמרו לכם עלות בהר גו' לא תגע בו יד גו' לא יוכל העם לעלות אל ה"ס גו' הגבל את ההר וקדשתו"[23].

[און דערפאַר דאָרף רש"י אָנקומען צו אָ ראי' פון פסוק „כי מן השמים גו'" אָז לא „ירד עליו ממש" — כאָטש עס שטייט „והר סיני (בלויז) עשן כולו" (כנ"ל סעיף ב') — ווייל פון גאָנצן המשך הפרשה דאָ קומט אויס, אָז „ירד עליו ממש"; און דעריבער איז דער פסוק „והר סיני עשן כולו" ניט מער ווי „מטיל ספק" („יכול") צי „ירד עליו ממש"].

משא"כ די פרשה „אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם" קומט מדגיש זיין דעם היפך — ווי דער אויבערשטער איז הויך און ווייט פון ארץ, און דעריבער „לא תעשון אתי, לא תעשון דמות שמשי המשמשים לפני במרום"[24].

און דערפאַר איז דער פירוש הראשון (והעיקר) דאָרטן, בפשש"מ, אָז „כבודו בשמים (רק) אשו וגבורתו על הארץ" — ווייל לויט דעם פירוש איז מודגש די העכערקייט פון דעם אויבערשטן מן הארץ („כבודו" איז ניט אַראָפּ על הר סיני נאָר געבליבן „בשמים");

משא"כ לויטן פי' אָז „הרכין שמים כו'", איז ניט גלאַטיק די הדגשה „אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם"[25] (אָז דער אויבערשטער האָט געוועדט

ס"ל „הכריע השלישי מן השמים השמיעך גו'" — פי' הא' שברש"י)]:

אבל בפרש"י מסתבר לומר שהם אותו הפירוש, וכדמוכח גם מזה שבפירושו עה"פ כי מן השמים מוסיף „והציען על ההר", שבמכילתא שם ליתא. וראה גם מדרש לקח טוב על ב' הכתובים.

20) ולשון המכילתא עה"פ וירד: שמים התחתונים ושמי שמים העליונים. וראה לקמן הערה 28.

21) ובפרט שבמכילתא שם ליתא, כנ"ל הערה 19.

22) כתרגום עה"פ — ש"ב ותהלים שם.

השמים גו' (לא — ע"ד לשון הדרשה עה"פ וירד גו').

23) פרשתנו יט, יב־יג. שם, כג.

24) פרשתנו כ, כ וברש"י.

25) ראה גם משכיל לדוד שם: דלשון מן השמים לא דייק כ"כ לפי' זה.

פון אַ הויכן און ווייטן אָרט — „שמים") בעת אַז די שמים זיינען גאָר געוואָרן אַראָפגענידערט על הארץ, אויפן הר סיני[26].

ו. דערמיט איז אויך מובן פאַרוואָס דאָ זאָגט רש"י „הרכין שמים העליונים ותחתונים", און דאָרטן — „הרכין שמים ושמי השמים":

די כוונה פון פירוש רש"י דאָ איז צו מסביר זיין (דעם תוכן פון דער פרשה) די ירידה פון אויבערשטן אויפן הר, נאָר — אין אַן אופן וואָס איז ניט בסתירה צו „כי מן השמים גו'" (און „והר סיני עשן גו'");

און וויבאַלד אַז פון די פסוקים דאָ קומט אויס, אַז (א) דער אויבערשטער אַליין, (ב) האָט אַראָפגענידערט אויף הר סיני — קען מען דאָך ניט זאָגן אַז „הרכין (בלויז איין) שמים" סתם [אַז צוויישן ה' און הר סיני (ארץ) איז דאָ בלויז איין „שמים"]: און דעריבער מוז רש"י צולייגן אַז „שמים" דאָ מיינט אַלע „שמים" — „העליונים ותחתונים".

און היות אַז דאָ רעדט זיך וועגן ירידה, נוצט רש"י [ניט דעם לשון הכתוב[27] „שמים ושמי השמים", נאָר] אַ לשון וואָס איז מתאים צום ענין פון ירידה[28] — „העליונים ותחתונים".

משא"כ דאָרטן קומט רש"י צו מסביר זיין די הדגשה פון „כי מן השמים גו'" (נאָר איז אַן אופן אַז עס זאָל ניט זיין בסתירה צו „וירד ה' על ה"ס"): און דעריבער לייגט רש"י צו, אַז [כאָטש „הרכין שמים כו'" — וואָס דאָס איז ממעט אין דער הדגשה פון „מן השמים גו'" (כנ"ל סעיף ה') — אָבער] דער „הרכין שמים" איז כולל אויך „(שמים ו)שמי השמים", וואָס דאָס איז מגדיל די העכערקייט פון דעם אָרט, אַז דער אויבערשטער האָט גערעדט פון על גבי „שמי השמים"[29] (נאָר — ווי זיי האָבן זיך געפונען על ההר).

ז. וויבאַלד אַז פון דעם המשך הפרשה דאָ קומט אויס, אַז „וירד ה' גו'" איז געווען אין אַן אופן וואָס די קדושת השכינה איז געווען אויפן הר ביז אַז דער הר — וקדשתו, כנ"ל, איז ניט מספיק וואָס „הרכין שמים כו'" — ווייל דאָס דערציילט נאָר ווי ס'איז געווען דער „וירד גו'" בכלל, אָבער ניט דעם אופן הירידה, אַז דער אויבערשטער איז אַראָפּ אויפן ה"ס ביז אַז דער הר האָט באָקומען אַ קדושה:

דעריבער מוז רש"י דאָ מוסיף זיין „והציען על גבי ההר" — עס איז געווען אַוועק געלייגט אויפן הר; און נאָכמער: „כמצע על המטה" — וואָס דער „מצע" איז ניט אַ באַזונדערע חשובע זאַך פאַר זיך נאָר ס'איז ווי אַ טייל פון דער „מטה" — און אַזוי אויך בענינו: די „שמים" זיינען ניט געבליבען אַ באַזונדער זאַך פון דעם הר, נאָר זיי זיינען געוואָרן דער „מצע" פונעם הר, און דערפאַר איז די קדושת השכינה געווען אויך אויפן הר גופא.

אָבער אין פסוק „כי מן השמים גו'", וואו די הדגשה איז ווי דער אוי־

26) ומ"מ צריך גם לפירוש הב' — כי לפי' הא' קשה: (א) „וירד ה' על הר סיני" משמע שגם „כבודו" ירד. (ב) בשביל קדושת ההר אין מספיק „אשו וגבורתו" וצ"ל גם „כבודו" על ההר.

27) עקב י, יד. ועוד.

28) ובפרט שלשון הכתוב „שמים ושמי השמים" צריך פי' (שמים תחתונים ועליונים).

29) ובמכילתא שם: הרכין שמים העליונים (ולא נזכר — תחתונים). ועד"ז הוא בתו"כ שבהערה 16.

בערשטער האָט געריידט מן השמים (ניט פון ארץ) — קען רש"י ניט זאָגן אַז דער פסוק מיינט מדגיש זיין „(והציען כו') כמצע על המטה", ווייל דאָס איז אַ הדגשה אויף להיפך — אַז די שמים זיינען געווען „בטל" צום הר (ארץ).

רש"י מוז אָבער אויך דאָרטן צולייגן „והציען", ווייל מיט „הרכין שמים כו" אַליין ווערט ניט פאַרענטפערט די סתירה פון „וירד ה' על ה"ס" וואָס איז כולל אַז עס איז געווען קדושה אויפן הר גופא: און דעריבער מוז רש"י זאָגן „והציען" — אַז די שמים זיינען ניט געבליבן העכער פון ה"ס, נאָר „הציען על ההר".

דערמיט איז אויך מובן וואָס רש"י דאָרף דאָרטן צולייגן די ראי' פון פסוק „ויט שמים וירד": די ראי' פון פסוק איז אויף דעם, אַז מער ווי „ויט שמים" — וואָס מיינט „הרכין"[22] — איז דער פסוק ניט מדגיש — איז אַזוי אויך בפסוק כי מן השמים. די פסוקים רעדן ניט וועגן „כמצע על המטה"[30] וואָס דאָן ווערט „אויס שמים" — די „שמים" (מצע) ווערט אַ „טייל" פון דעם הר („מטה"), נאָר „הציען" איז בלויז אַ המשך פון „הרכין" (עס ווערט נכלל אין דעם „ויט") — ער האָט אַראָפגעבויגן די שמים ביז צום הר, אָבער ניט מער ווי דאָס, אויך דאָן זיינען זיי געבליבן „שמים" פאַר זיך (וואָס דערפאַר פאַסט די הדגשה „אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם").

ח. ע"פ הנ"ל, אַז דאָס איז רש"י אויסן צו מסביר זיין די פרטי ואופני הירידה פון דעם אויבערשטן אויף הר סיני, איז אויך מובן פאַרוואָס רש"י זאָגט „(וירד) כסא הכבוד עליהם":

ביי יצי"מ שטייט[31] „ועברתי בארמ"צ גו'", אַז דער אויבערשטער אַליין בכבודו ובעצמו[32] איז אַראָפגעקומען[33] אין מצרים און „והכיתי כל בכור". און פונדעסטוועגן געפינט מען ניט אַז ביי יצי"מ[34] זאָל זיין דער עשן וכו' ווי ביי „וירד ה' על הר סיני"[35];

בכדי צו מסביר זיין דעם חילוק צווישן „וירד ה' על ה"ס" און „וארד להצילו מיד מצרים"[36], איז רש"י מדייק „וירד כסא הכבוד עליהם" — וואָס „כסא" וויזט אויף התיישבות (קביעות) און גדלות (ובפרט — „הכבוד") ומלוכה[37], ד.ה. אַז ביי מ"ת איז דער אויבערשטער געווען בהתיישבות וקביעות אויף ה"ס, און מיט'ן כבוד ומלוכה[38]. און דערפאַר האָט „וירד ה' על ה"ס" מיטגעבראַכט די אַלע פרטים וואָס ווערן דערציילט אין פרשה.

ט. פון די „ענינים מופלאים"[39] ע"ד הרמז והסוד אין פירוש רש"י:

---

30) ב' הפירושים ברש"י אינם סותרים זל"ז — אלא שבכל מקום מפרש רש"י מה מדגיש פשש"מ דפסוק זה: בכתוב „וירד ה' על ה"ס" שבו מודגשת קדושת ההר, הרי בפרט זה השמים הם „כמצע על ההר": בכתוב „כי מן השמים גו'" מודגש שמים בפ"ע, מעתיק רש"י רק „והציען".

31) בא יב, יב. וראה שם יא, ד.

32) ראה פרש"י שם (ד"ה אעשה שפטים אני ה'): אני בעצמי ולא ע"י שליח.

33) להעיר גם מנח יא, ה וברש"י. וירא יח, כא וברש"י.

34) ועד"ז בקרי"ס ד„בכבודו נגלה עליהם" (פרש"י בשלח טו, ב ד"ה זה א־לי) ומ"מ לא היו בזה כל הפרטים שבמ"ת.

35) ולהעיר ד„ויט שמים וירד" קאי בפשטות על המכות דמצרים — ראה פרש"י ש"ב ותהלים שם. ועוד.

36) שמות ג, ח.

37) פרש"י מקץ מא, מ.

38) להעיר מפרש"י בראשית א, ב.

39) לשון השל"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

דער חילוק הנ"ל צווישן די צוויי (פסוקים — ובמילא) פירושי רש"י הנ"ל

— אז דאָ איז מודגש די ירידה, נאָר די ירידה איז באופן פון „הרכין שמים כו'" (אז אויך די שמים זיינען אַראָפגע־נידערט), און דאָרטן איז די הדגשה אז „מן השמים דברתי עמכם", העכער פון ארץ, נאָר ווי שמים זיינען אין אַ מצב פון „הרכין כו'" —

איז מרומז אין דעם, וואָס דער פסוק „וירד ה' על ה"ס" איז אין קאַפּיטל יט פסוק כ, און דער פסוק „כי מן השמים גו'" אין קאפיטל כ פסוק יט[40]:

יט (שטייט אין ספרים) איז די גימטריא פון דעם מילוי פון שם הוי' (שם מ"ה)[41] — וואָס דער ענין המילוי איז, ווי מען זאָגט אַרויס דעם אות בדיבור[42] („גילוי ההעלם"), און אין ספירות איז דאָס ספירת המלכות[43]; כ' איז (ר"ת) כתר[44], וואָס כתר איז מקיף און העכער פון סדר השתלשלות.

וויבאַלד אַז אַלע ספירות זיינען כלולות זו מזו, איז אין כתר פאַראַן מלכות שבכתר — ד.ה. ווי כתר, וואָס איז העכער פון וועלט, שטייט אין אַ תנועה פון גילוי למטה (מלכות): און אַזוי אויך איז אין מלכות פאַראַן כתר שבמלכות — אַז אין מלכות, עלמין דאתגליין[45], ווערט נתגלה „כתר".

און דאָס איז דער חילוק צווישן די צוויי פסוקים:

קאַפּיטל יט פסוק כ — אַז דער „כ" איז אַ פרט אין דעם „יט" — ווייזט אויף כתר שבמלכות; און דערפאַר איז זיין (דעם קאַפּיטלס) כללות־דיקער תוכן — ירידה (מלכות); נאָר רש"י, יינה של תורה[46], איז מגלה, אַז וואָס שטייט אין אַט דער ירידה — „הרכין שמים כו'", כתר שבמלכות.

אַבער קאַפּיטל כ פסוק יט — אַז „יט" איז אַ פרט אין „כ" — ווייזט אויף מלכות שבכתר; און דערפאַר איז זיין תוכן כללי — „מן השמים גו'", ווי דער אויבערשטער איז אַפּגעטראָגן פון וועלט (כתר); און אויך דאָ איז רש"י מגלה, אַז דאָס איז ניט ווי כתר איז לעצמו ובהעלם, נאָר „הרכין שמים כו'" — מלכות שבכתר.

יוד. דאָס איז אויך דער ביאור פנימי אין דעם, וואָס אין זיין פירוש אויפן פסוק „וירד גו'" זאָגט רש"י „כמצע על המטה", און אויפן פסוק „כי מן השמים גו'" איז ער דאָס משמיט:

וויבאַלד אַז כתר שבמלכות איז אַ פרט אין ספירת המלכות, וואָס ענינה איז ירידה למטה, איז אויך אין דעם „כתר" שבה שייך אַ ירידה און התלבשות

---

40) ידועה השקו"ט בנוגע לחלוקה זו לקאַפּיט־לאך ומקורה — אבל בכל אופן הרי נמצאת חלוקה זו בכל הספרים דכל תפוצות ישראל (וגדולי ישראל) ומאז כו"כ דורות, ומנהג ישראל תורה היא. ולהעיר מהרמב"ם הל' ממרים (פ"א ה"ב-ג. פ"ב ה"ב) בנוגע למנהגות ומנהג שפשט בכל ישראל. — וראה לקו"ש ח"ה (ע' 57 ואילך. ע' 337 ואילך) בענין שמות הסדרות.

41) ל"ת להאריז"ל בראשית ב, כג. שה"פ ול"ת שם ג, כ. ס' הליקוטים שם ב, ז. תו"א ו, ד. סידור קטו, ב.

42) ראה סדור שם. קנט, ב. קצב, ב. ועוד.

43) סדור שבהערה 41.

44) לקו"ת שה"ש לה, ג. ושם: וכן עשרים הוא גימט' כתר. וראה פרדס שער טו פ"א. שכ"ז פי"ד (מהקדמת תקו"ז).

45) ראה תו"א שם, סע"ד.

46) היום יום ע' כד.

למטה, ביז „כמצע על המטה"[47] (כנ"ל סעיף ז'):

משא"כ מלכות שבכתר — אַט דאַס וואָס כתר איז מאיר למטה — וויבאַלד אַז כתר איז בעצם אַן אור וואָס איז העכער פון עולמות, איז אויך ווען עס איז מאיר למטה (מלכות שבכתר), איז עס ניט אין אַן אופן וואָס ער איז זיך מתלבש אין זיי, נאָר ער בלייבט בבחי' מקיף[48] — „שמים".

(משיחות ש"פ יתרו וש"פ משפטים תשל"ז)

47) ולהוסיף: מלכות נקראת מטה (פרדס שער כ"ג ערך מטה. מאו"א ע' מטה. וראה זח"ב קלג, א. הגהות הרח"ו לזח"ג ס, א): העליון שבה, המקיף וכו' — כתר שבמלכות, הוא כ(דוגמת) מצע על המטה (שהוא ביחד עם זה — חלק מהמטה).

48) ראה תו"א ס"פ ויקהל (בפי' „אסתלק יקרא דקוב"ה").